

Резюмуючи вищеизложенное, можно отметить, что за последние несколько лет наблюдается постепенное повышение роли системы коммерческого страхования в качестве механизма трансформации сбережений других секторов экономики в инвестиции с одновременным повышением ее надежности, о чем свидетельствует рост средних активов страховщиков даже в кризисных годы (динамика ежегодного роста средних активов: 2008 г. - 23%; 2009 г. - 4%; 2010 г. - 6%).

Кроме того развитие долгосрочных видов страхования жизни, таких как страхование рент и аннуитетов, страхование пенсий по старости или по инвалидности, пожизненное страхование и другие позволит системе коммерческого страхования играть активную роль в социальной политике государства.

Таким образом, система коммерческого страхования выполняет важную функцию обеспечения социально-экономической стабильности национальной экономики посредством частичного выполнения отдельных социально значимых функций государства, а именно:

- обеспечении финансовой и социальной защищенности граждан - гарантируя им возмещение ущерба при гибели имущества или потере дохода,
- участии в повышении уровня и качества жизни населения путем предложения гарантированного, рассроченного накопления;
- повышении социальной ответственности бизнеса, за счет реализации различных отраслевых программ страхования жизни работников за счет средств работодателей;
- снижении финансовой нагрузки госбюджета и внебюджетных фондов на социальные нужды и программы - социальный минимум обеспечивается обязательными видами страхования, а более высокий уровень - посредством заключения договоров добровольного страхования;
- участии в системе негосударственного пенсионного обеспечения за счет средств граждан и работодателей.

#### РЕЗЮМЕ

У статті досліджено роль системи комерційного страхування в якості механізму трансформації заощаджень інших секторів економіки в інвестиції. Доведено, що система комерційного страхування відіграє важливу роль у забезпеченні соціально-економічної стабільності національної економіки за допомогою часткового виконання окремих соціально значущих функцій держави.

**Ключові слова:** фінансовий сектор, активи страхових компаній, система комерційного страхування.

#### РЕЗЮМЕ

В статье исследована роль системы коммерческого страхования в качестве механизма трансформации сбережений других секторов экономики в инвестиции. Проведенный анализ позволил установить что ресурсы страховых компаний являются важным фактором инвестиционного процесса на макроэкономическом уровне. В статье установлено, что повышающийся уровень социальной нагрузки угрожает финансовой стабильности национальной экономики, а накопленный мировой опыт функционирования эффективных моделей социальной политики демонстрирует успешное решение данной проблемы с участием системы коммерческого страхования, которая выполняет важную функцию обеспечения социально-экономической стабильности национальной экономики посредством частичного выполнения отдельных социально значимых функций государства.

**Ключевые слова:** финансовый сектор, активы страховых компаний, система коммерческого страхования.

#### SUMMARY

The role of commercial insurance system as a mechanism of transformation of savings of other sectors of the economy to investment has been investigated in the paper. It is proved that the commercial insurance system plays an important role in the social and economic stability of the national economy through the partial fulfillment of certain socially important functions of the state.

**Key words:** financial sector, assets of insurance companies, commercial insurance system

#### СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Манэс А. Основы страхового дела: Пер. с нем. [Текст] / А. Манэс. - М.: АНКЛ, 1992. - 112 с
2. Коньшин Ф.В. Государственное страхование в СССР. [Текст] / Ф.В.Коньшин. М.: Финансы, 1975. - 368 с.
3. Райхер В.К. Общественно-исторические типы страхования. [Текст] / В.К.Райхер. М.: Изд-во академии наук СССР, 1947. - 282 с.
4. Рейтман Л.И. Страхование дело. [Текст] / Л.И.Рейтман. - М.: Финансы и статистика, 2005. - 766 с.
5. [Сандоян Э. М. Роль финансового сектора в обеспечении долгосрочного экономического роста.](#) [Текст] / Э.М.Сандоян. Ереван: Энциклопедия-Арменика, 2008. -
6. Сандоян Э.М. Новый подход к теории финансового посредничества в современной экономике // Э.М.Сандоян. Четвертая Годичная научная конференция (30 ноября-4 декабря 2009г.). Сборник научных статей: В 2 ч. - Социально-гуманитарные науки. Часть 1.- Ер.: Изд-во РАУ, 2010
7. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
8. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку послуг [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ssmsc.gov.ua>

УДК 330.142

### СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ : ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ

*Шаповалова Т.В.*, к.е.н., доцент, директор навчально-наукового інституту праці та соціальних технологій Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Тематика соціального капіталу і його аналогів (соціальні мережі, соціальний потенціал, довіра та ін.) перебуває на вістрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема соціологів, політологів, психологів та економістів. Їхній інтерес до проведення досліджень даної категорії помітно зростає впродовж останніх десятиліть. Соціальний капітал розглядається ними здебільше, як феномен, нематеріальний чинник, який позитивно впливає на економічний розвиток, розв'язання соціальних проблем і розбудову громадянського суспільства в цілому.

Втім, сучасний стан досліджень соціального капіталу можна певною мірою охарактеризувати, як суперечливий і парадоксальний: з *одного боку*, в багатьох галузях знань з'являється все більше наукових праць і публікацій, у яких розкриваються різні аспекти даної категорії; з *другого боку*, збільшення кількості проведених досліджень супроводжується збільшенням кількості концептуальних і методологічних підходів до вивчення соціального капіталу, які характеризуються неузгодженістю та суперечливістю, особливо в економіці.

Все це в сукупності актуалізує необхідність у виявленні наявних у наукових джерелах підходів до дослідження соціального капіталу та їх узагальненні. Дане питання є важливим і з практичної точки зору, оскільки концепція соціального капіталу розглядається нині в Україні, як філософія для впровадження реформ в її економічній, соціальній та політичній сферах.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.** Джерельною базою даної статті, на яку спирався автор при її написанні, є: фундаментальні дослідження соціального капіталу, які проведено в наукових роботах П. Бурд'є, Г. Беккера, Дж. Коулмена, Р. Патнема; сучасні праці, в яких розвинуті положення даної концепції, а саме Р. Берта, У. Бейкера, П. Вілсона, О. Вільямсона, Дж. Вулкока, К. Грутерта, Д. Мілонакіса, А. Портеса, Р. Роуза, М. Шиффа, Б. Файна, П. Франкоіса, Ф. Фукуями.

Цінним і корисним для дослідження є доробок, який зробили в розроблення сучасної теорії соціального капіталу такі вітчизняні науковці та дослідники, як С. І. Бандур, М. Є. Горожанкіна, О. А. Грішнова, М. С. Дороніна, Є. С. Драгомірова, Ю. К. Зайцев, Ю. Р. Мішин, О. О. Убейволок та ін.

Різні аспекти соціального капіталу поглиблено вивчалися в наукових роботах російських дослідників, зокрема О. Т. Конькова, О. О. Конєва, А. В. Ланцман, Н. І. Ларіонової, Д. В. Меркулова, Д. Д. Попова, С. В. Ракші, О. М. Татарко, М. Я. Фейзби, С. А. Штирбул та ін.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.** У сучасній науковій літературі, як зазначено вище, висвітлюється широкий спектр питань соціального капіталу. Проте без перебільшення можна стверджувати, що питання розроблення типології підходів до вивчення даної категорії та визначення з-поміж них найбільш прийнятних для аналізу в економіці знаходяться на узбіччі наукових досліджень. З огляду на викладене вище й зумовлюється необхідність у виокремленні даних питань в окремий напрям дослідження та обґрунтовується потреба в його проведенні в межах даної статті.

У здійснюваному в статті дослідженні визначено таку **мету** – виявлення підходів до вивчення соціального капіталу. В цьому контексті **завданнями** є:

виокремити та проаналізувати наявні в наукових джерелах підходи до дослідження соціального капіталу;

визначити на підставі результатів аналізу підходи, які є найбільш прийнятними для дослідження соціального капіталу, як економічної категорії.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результаті.** Аналізом джерельної бази виявлено цілу низку точок зору на поняття «соціальний капітал», дефініції та витлумачення якого є нечіткими, неузгодженими та неоднозначними. Результати аналізу також свідчать, що нині існує багато підходів до вивчення концепту соціального капіталу, які відрізняють між собою. Погляди науковців, особливо економістів і соціологів, на природу, предмет, зміст і функції соціального капіталу є далекими від однаковості.

Певною мірою це можна пояснити тим, що дана категорія є багатовимірною, її дослідження не носять міждисциплінарний характер, а результати здійсненого аналізу її аспектів трактуються по-різному – в залежності від галузі наук, в якій вона досліджується. А відтак, визначене в статті завдання – розглянути різноманітність існуючих в науковій літературі підходів до вивчення соціального капіталу та розробити наближену їх типологію – є досить непростим та об'ємним.

соціальний капітал модифікується в його «порочну» форму, яка істотно ускладнює розвиток громади та суспільства в цілому.



Рис. 1. Підходи до дослідження соціального капіталу [4, с. 228-239]

Перед тим, як здійснити аналіз виявлених підходів до дослідження соціального капіталу, розглянемо окремі його трактування та визначимо яке з них є найбільш прийнятним для дослідження статті. Відповідно до доводів Ф. Фукуями соціальний капітал є формою капіталу, що виконує економічну функцію, зокрема в частині зменшення трансакційних витрат\*. П. Бурд'є [2, с. 2-3] витлумачує соціальний капітал, як сукупність наявних або потенційних ресурсів, які передбачають інституціоналізовані відносини, зокрема знайомство і визнання. Тобто, інституціоналізовані соціальні зв'язки, мережі є своєрідним ресурсом, який дає особі, економічному агенту змогу через членство в них реалізувати наявні можливості, отримувати вигоди і переваги.

У даній статті під поняттям «соціальний капітал» розглядається форма капіталу, яка базується на таких нематеріальних чинниках, як соціальні відносини, зв'язки, мережі, взаємодія, норми (формальні, неформальні), довіра, які є ресурсом отримання вигод і сприяють економічному розвитку.

\* Трансакційні витрати – витрати, які пов'язані з організацією справи, розв'язанням формальностей при укладанні контрактів, вирішенні адміністративно-бюрократичних перепон, отриманням інформації, веденням переговорів тощо.

Підходи до дослідження соціального капіталу проаналізовано в статті М. Вулкока «Соціальний капітал: значення для еволюційної теорії» [4, с. 225-251], яку було опубліковано в журналі «Репортер досліджень Світового банку». Автор вирізняє 4 підходи до вивчення аспектів соціального капіталу: комунітарний; мережевий; інституційний; синергетичний (див. *Рис. 1*).

У *комунітарному* (общинному) підході соціальний капітал асоціюється з місцевими організаціями, клубами, асоціаціями та громадськими організаціями. Прихильники даного підходу вважають, що соціальний капітал за своєю природою є «позитивним». А відтак, «чим його більше, тим краще», оскільки він позитивно впливає на добробут общини та суспільства [4, с. 229]. Даний підхід акцентує на важливій ролі соціальних зв'язків у вирішенні питань бідності та здебільше використовується для здійснення аналізу стану бідності.

Утім оптимізм стосовно «позитивної природи» соціального капіталу, який обстоюють прихильники комунітарного підходу, можна піддати сумніву, оскільки вони випускають з поля зору серйозні недоліки. Наприклад, в умовах, коли громада, мережа є ізольованою, місницькою або діє всупереч суспільним інтересам (гетто, злочинні угруповання, наркокартелі тощо), «позитивний»

«Порочні» соціальні мережі, такі як організовані злочинні угруповання, можуть справляти вкрай негативний вплив на розвиток суспільства – вбивства, інші правопорушення, на розкриття яких затрачаються ресурси та ін. Практика також свідчить, що соціальний капітал є «позитивним», якщо його середовище є «гомогенно-позитивним». А в умовах існування надмірної соціальної нерівності населення, дискримінації (расової, релігійної, етнічної, гендерної та ін.) даний вид капіталу не завжди призводить до економічного розвитку. Більш того, соціальний капітал може набувати ознак «порочних» корупційних схем, які, як відомо, уповільнюють економічне зростання, поглиблюють соціальну нерівність і призводять до деформацій у всіх сферах суспільного життя.

Прихильники *мережевого підходу* (М. Н. Астон, Р. Берг, П. М. Блау, М. Грановеттер, П. Дімаджіо, Н. Лін, К. Насансон, А. Портес, Х. Уайт, Х. Флеп та ін.) збалансовано оцінюють переваги і недоліки соціального капіталу. Вони звертають особливу увагу на важливість вертикальних і горизонтальних міжособистісних зв'язків, відносно усереднених організацій, підприємств, суспільної групи та громади. В публікації М. Грановеттера [3, с. 1350-1380], основоположника даного підходу, зазначається, що тісні соціальні зв'язки в громаді вселяють сім'ям і громадам почуття ідентичності та причетності до спільних цілей. Водночас американський соціолог підкреслює, що тісні горизонтальні зв'язки в громадах, в яких існує поділ за релігійними, класовими, етнічними, соціально-матеріальними та іншими ознаками, можуть стати підґрунтям для реалізації вузьких сектантських інтересів та сепаратистських поривань. Він слушно підмічає, що зі зміною рівня добробуту тієї чи іншої особи, групи осіб потреба в зовнішніх і внутрішніх зв'язках змінюється. Дослідник також показує, що «слабкі зв'язки» (через знайомих, колишніх співробітників) мають важливе значення – вони дають змогу швидше досягти успіху. Так, успішність діяльності підприємця на етапі започаткування власної справи залежить від його «слабких зв'язків» (зі знайомими, родичами, друзями, сусідами). З розширенням ведення бізнесу постає потреба у входженні в соціальні мережі для отримання доступу до ресурсів, інформації та ін.

Представники *інституційного підходу* (Т. Веблен, Г. Адамс, К. Ейрс, М. Клер, Дж. Коммонс, Т. Скокпол) доводять, що соціальні мережі існують у політичному, правовому, інституційному та іншому середовищах, які в значній мірі зумовлюють їх функціонування. Іншими словами соціальний капітал є результатом впливу вказаних середовищ, їх «залежною змінною». Інститути визначають економічну поведінку, встановлюють обмеження для суб'єктів господарювання, здійснюють в певних межах управління господарською діяльністю тощо. Тому спроможність і діяльність соціальних мереж, залежить від формальних інститутів, під впливом яких вони знаходяться. Ефективність діяльності держави і підприємств залежить від їхньої внутрішньої узгодженості, довір'я та правомочності. А також від їх зовнішньої підзвітності інститутам громадянського суспільства. Рівень суспільного добробуту, розвитку підприємництва не завжди підвищується зі зменшенням впливу держави на економічну та соціальну сфери.

Отже, інституційний підхід вивчає економічні явища і процеси в тісному зв'язку з соціальними, правовими, політичними, іншими явищами і процесами. Дослідження соціального капіталу, які базуються на інституційному підході, розкривають взаємозв'язки, які конституують соціальні інститути та сприяють кращому розумінню різних соціальних та економічних аспектів даної категорії.

*Синергетичний підхід*, який застосовано в дослідженнях, проведеними П. Евансом, Дж. Ішамом, Д. Нараян, М. Вулкоком та ін., поєднує в собі окремі положення мережевого й інституційного підходів. На базі даного підходу було розроблено Звіти про світовий розвиток, які присвячені пошуку *синергізму\** розвитку, який передбачає динамічні професійні альянси, взаємовідносини між державними чиновниками і суб'єктами громадянського суспільства. Результати досліджень вказаних звітів можна подати такими основними тезами: наріжним каменем сталого економічного розвитку є партнерство інститутів держави, бізнесу і громадськості; важливим завданням науково-практичних досліджень є визначення умов, в яких виникає та діє синергізм; держава має створювати можливості для тривалого альянсу між різними соціальними групами. П. Еванс вважає, що відносини між суб'єктами державного і приватного секторів мають бути взаємними і базувалися на принципі взаємодоповнюваності (complementarity).

Російський науковець О. Т. Коньков у докторській роботі «Соціальний капітал як концепція економічної соціології та його роль в системі економічної взаємодії» [1] фактично констатує підходи до вивчення соціального капіталу, які подано вище (комунітарний, мережевий, синергетичний). Він виокремлює також *ціннісно-нормативний* підхід, який базується на зумовленості соціальної дії мотиваційною і нормативною системами суб'єктів, тобто взаємозв'язками та інститутами. А відтак, його підхід є аналогом інституціонального (див. *Рис. 1*). Специфікою типології підходів до вивчення соціального капіталу (за О. Т. Коньковим) є те, що її зроблено через призму науки соціології. Варто також відмітити, що в класифікації підходів до вивчення соціального капіталу, який виявлено аналізом наукових праць і публікацій вказаних вище авторів, характеризуються певною однаковістю.

Наведені вище підходи до вивчення соціального капіталу в тій чи іншій мірі мають слабкі сторони, певні вади. Основним їх недоліком є відсутність чіткого визначення поняття «соціальний капітал» і дотичних до нього понять, а також зв'язку з іншими концепціями. В комунітарному та мережевому підходах (див. *Рис. 1*) соціальний капітал досліджується, не виходить за межі даної категорії системи та без врахування впливу інших чинників, зокрема соціальних зв'язків та інституціонального середовища. Крім цього окремі підходи до дослідження соціального капіталу втратили частково свою практичну значимість з огляду на реалії сьогодення.

Інституційний і синергетичний підходи до дослідження соціального капіталу, на думку автора, мають переваги, оскільки вони базуються на здійсненні комплексного аналізу всіх компонентів даної категорії, як порізно, так і цілісно – в їх єдності та взаємозв'язку. Інтегрування елементів соціального капіталу й утворення системи зв'язків між ними дає змогу більш ширше та глибше проникнути в суть досліджуваних реалій цього соціального феномену.

Дійсно, соціальний капітал є, передусім, різновидом соціальних явищ, формою соціальних зв'язків. А відтак, не сповна виправданими, об'єктивними та адекватними видаються підходи до його дослідження, що проводяться відмежовано від відповідних інститутів та інституціонального середовища. Адже вони детермінують поведінку економічних суб'єктів та умови господарювання. Соціальний капітал накопичується та реалізується в «паутині» економічних інститутів і через них впливає на господарську діяльність, економічний розвиток. Соціальний капітал сприяє зниженню трансакційних витрат, підвищує продуктивність ринкової економічної системи. Роль соціальних зв'язків, мереж підвищується в умовах соціалізації економіки.

З перерахованих вище підходів до вивчення соціального капіталу, як економічної категорії найбільш релевантним видається інституційний підхід. Це обґрунтовується, насамперед, з огляду на потребу у комплексному дослідженні зв'язків соціального капіталу. Тобто, не обмежуючись аналізом тільки економічних категорій і процесів, важливо висвітлити відповідні інститути, взаємозв'язок між

\* **Синергізм**: в економіці – додаткові економічні переваги, які отримують від об'єднання (злиття чи поглинання) та взаємодії двох або декількох підприємств; ефект примноження результату функціонування системи, який перевищує суму окремих результатів функціонування її складових; цілеспрямоване посилення впливу явища-каталізатора шляхом поєднання окремих явищ.

ними та враховувати позаекономічні чинники. Інституційний підхід дає змогу дослідити парадигму соціального капіталу, її взаємозв'язок з економічними системами і процесами.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних електронних баз даних наукових праць, публікацій дав автору змогу виявити підходи до дослідження концепції соціального капіталу, які за специфікою їх проведення в різних галузях науки можна виокремити в такі основні :

*соціологічний*, в якому соціальний капітал розглядається як соціальні норми, взаємозв'язки та мережі, організації, участь у яких дає їх учасникам змогу отримувати вигоди;

*економіко-інституціональний*, який базується на наукових положеннях, що покращення взаємодії між економічними агентами призводить до максимізації прибутків, зменшення транзакційних витрат, отримання доступу до ресурсів, інформації, підвищення продуктивності й ефективності господарської діяльності та економічного зростання.

*політологічно-управлінський*, в якому акцент робиться ролі інститутів, соціальних і правових норм у формуванні людської поведінки; у даному підході базовою є теза, що розвиток соціального капіталу призводить до підвищення рівня довіри громадян до інститутів держави, ефективності державного управління, розбудови демократичного, громадянського суспільства;

*психологічний та філософський*.

Результати проведеного в статті дослідження дають автору змогу сформулювати такі **висновки** :

1. Аналізом наявних джерельної бази виявлено низку різних підходів до дослідження соціального капіталу, основними з яких є комунітарний, мережевий, синергетичний та інституційний. Встановлено, що відмінності в підходах зумовлені специфікою галузі наук, в якій дана категорія аналізується.

2. На підставі результатів аналізу визначено, що найбільш адекватним і релевантним підходом до дослідження соціального капіталу, як економічної категорії видається *інституційний підхід*. Це аргументується, передусім, тим, що соціальний капітал має соціальну природу, він накопичується і реалізується в «павутині» суспільних інститутів і через них впливає на господарську діяльність, економічний розвиток. А відтак інституційний підхід, який базується на комплексному аналізі сукупності відповідних інститутів, інституціонального середовища (політичного, соціального, правового та ін.), економічних процесів, впливу неекономічних чинників, їх взаємозв'язку і взаємодії, дає змогу більш ширше, ґрунтовно і якісно дослідити соціальний капітал.

**Перспективами проведення подальших розвідок** у підходах до вивчення соціального капіталу є: аналіз виявлених дослідженням даної статті підходів, зокрема мережевого, синергетичного, інституційного, а також пов'язаних з ними аспектів і суміжних питань.

## РЕЗЮМЕ

Здійсненим у статті аналізом джерельної бази виявлено низку підходів до дослідження соціального капіталу, основними з яких є комунітарний, мережевий, синергетичний та інституційний. Встановлено, що існування різноманітності у підходах зумовлені специфікою галузі наук, в якій дана категорія аналізується. Визначено, що найбільш адекватним і релевантним підходом до дослідження соціального капіталу, як економічної категорії, є інституційний підхід.

**Ключові слова:** соціальний капітал, підходи до дослідження, економічний розвиток.

## РЕЗЮМЕ

Осуществленным в статье анализом научных источников выявлен ряд подходов к исследованию социального капитала, основными из которых являются коммунитарный, сетевой, синергетический, институциональный. Установлено, что существование разнообразие в подходах обусловлены спецификой отрасли наук, в которой данная категория анализируется. Определено, что наиболее адекватным и релевантным подходом к исследованию социального капитала, как экономической категории, является институциональный подход.

**Ключевые слова :** социальный капитал, подходы к изучению, экономическое развитие.

## SUMMARY

Based on the analysis of sources conducted in the article, there have been revealed many approaches to research on social capital concept. The main research approaches are : Communitarian, Networks, Institutional, and Synergy. It was ascertained that the existence of diversity in the approaches is due to the area research in specific science in which this category is subject to analyze. It was determined that the most appropriate and relevant approach to the study of social capital as an economic category is Institutional approach.

**Key words :** Social Capital, research approaches, economic development.

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Коньков А. Т. Социальный капитал как концепция экономической социологии и его роль в системе экономического взаимодействия : автореф. дис. ... докт. социол. наук : [спец.] 22.00.03 / А. Т. Коньков; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – М., [б. и.], 2006. – 39 с.
2. Bourdieu P. Le capital social : notes provisoires / P. Bourdieu // Actes Rech. Sci. Soc. – 1980. – Vol. 31. – P. 2–3.
3. Granovetter M. The strength of weak ties / M. Granovetter // American Journal of Sociology. – 1973. – No. 78. – P. 1350-1380.
4. Woolcock M. Social Capital : Implications for Development Theory / M. Woolcock, D. Narayan // The World Bank Research Observer. – 2000. – № 15. – P. 225-251.

УДК 338.515

## ЕВОЛЮЦІЯ СУТНОСТІ ПРИБУТКУ, ТЕОРІЇ І ФУНКЦІЇ

Шаховалова Є.О., менеджер ТОВ "Лінія комфорту", м. Київ

**Постановка проблеми та її актуальність.** У процесі переходу України до ринкових умов господарювання та виходу з фінансової кризи зростає роль суб'єктів господарювання як основи та первинної ланки економіки. Функціонування підприємств значно впливає як на добробут власників, споживачів, так і на економічну ситуацію в країні. Все це неможливе без здійснення ними ефективної виробничої, маркетингової та фінансової діяльності. Найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої і реалізованої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток.

Значна роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників та персоналу, а також держави визначають необхідність дослідження питань його економічної сутності та теоретичних основ.

Як написав у енциклопедичній статті відомий дослідник проблеми управління прибутком Френк Найт «Можливо жоден економічний термін чи поняття не використовується в такій неймовірній кількості загальноживаних значень як прибуток» [1, с. 311]. З того часу пройшло багато років, але ситуація тільки ще більше ускладнилася. Відомо, і це визнається як зарубіжними, так і вітчизняними вченими, що прибутком можна легко маніпулювати з метою отримання фальсифікованих фінансових результатів. Альфред М. Кінг з цього приводу писав: « Прибуток як результуюча значення може варіюватися залежно від того, хто веде звітність...Для більшості компаній